

آغاز قیام روحانی مبارز و انقلابی مشروطه خواه، شهید "شیخ محمد خیابانی" در تبریز (1299ش)

شیخ محمد خیابانی از جوانی به فراگیری علوم دینی روی آورد و به سرعت مدارج علمی را طی نمود.

شیخ محمد خیابانی از جوانی به فراگیری علوم دینی روی آورد و به سرعت مدارج علمی را طی نمود. پس از نهضت مشروطه، زندگی او وارد مرحله جدیدی شد. و با تشکیل جمعیتی مبارز، در راه پیروزی مشروطه، گام‌های مهمی در تبریز برداشت. وی در این میان روزنامه تجدد را منتشر کرد و خواهان اجرای قوانین مشروطه و احیای آن گردید. خیابانی سپس به رهبری فرقه دموکرات آذربایجان برگزیده شد و همگام با انتشار روزنامه تجدد، به کارهای سازنده دیگری در جهت پیشبرد اهداف و تأمین آسایش مردم دست زد. همچنین نقش وی پس از محاصره تبریز در دوره استبداد صغیر بسیار حساس بود. پس از راه‌یابی شیخ محمد خیابانی و پنج تن از دوستانش به مجلس شورای ملی، وثوق الدوله صدر اعظم قاجار تصمیم گرفت که شیخ را از سر راه خود بردارد. لذا عده‌ای از صاحب‌منصبان نظامی را با افراد تعلیم‌دیده به تبریز فرستاد. با ورود متجاوزان به شهر تبریز، خیابانی بر ضد دولت قیام کرد و در کمتر از دو روز تمام ادارات شهر را به تصرف درآورد. این پیروزی و نهضت خیابانی، بیش از پنج ماه ادامه داشت. شیخ در حیاط ساختمان تجدد به ایراد نطق‌های می‌پرداخت و مردم با اشتیاق تمام، پای صحبتش می‌نشستند. این سخنان به زبان آذری بود و ترجمه فارسی‌اش هر روز در روزنامه تجدد چاپ می‌شد. در این پنج ماه، خیابانی و جنبش او با خطرهای فراوانی مواجه بودند، اما بر همه پیروز شدند و آتش توطئه‌ها را خاموش کردند. شیخ محمد خیابانی در نهضت خویش بر ارشاد افکار عمومی و ارتقای میزان آگاهی آنان به منظور نیل به اهداف خویش تأکید داشت، به همین دلیل، در صدد تجهیز قوای مسلح خویش برای دفاع از نهضت برنیامد. وی همچنین در جریان جنگ جهانی اول، در برابر فشار روس‌ها مقاومت نمود و در عین حال از نفوذ کمونیسم نیز جلوگیری می‌کرد. عاقبت با ورود مخبرالسلطنه، والی جدید تبریز و شکست محاصره این مبارز انقلابی، در 21 شهریور 1299 ش برابر با 29 ذیحجه 1338 ق توسط نیروهای دولتی بازداشت شد و به شهادت رسید.